

Mendelova
univerzita
v Brně

Provozně
ekonomická
fakulta

Didaktické formy a metody

ve vzdělávání dospělých

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Didaktická forma

- **Didaktickou formou** rozumíme určitý organizační rámec výuky, tj. vyučování a učení.
- Vzdělávací teorie i praxe rozlišuje dělení forem podle mnoha kritérií, upřednostňují se dvě kritéria:
  - kritérium didaktické (tj. umožnit účastníkům soustředit se na výuku a naučit se v daném čase co nejvíce),
  - kritérium ekonomické (hospodárné využívání nákladů spojených s uvolňováním účastníků z pracovního procesu, jejich cestováním, ubytováním apod.

Rozdělení

Podle těchto kritérií rozlišujeme základní didaktické formy ve vzdělávání dospělých:

- přímá výuka,
- kombinované vzdělávání,
- distanční vzdělávání,
- sebevzdělávání.

Didaktická metoda

- je postup, jímž se lektor řídí při vyučování.
- Metoda je prostředek stimulace učení dospělého, vede ho k výukovému cíli a činí proces učení efektivním.
- Je spojena s naplňováním vzdělávacích cílů a s optimálním zvládnutím obsahu vzdělávání.
- Realizuje se v rámci dané didaktické formy a za určitých výukových situací a za určitých podmínek.

Členění didaktických metod

Podle vztahu metod k praxi dospělého účastníka výuky:

- teoretické – přednášky, cvičení, semináře,
- teoreticko-praktické – diskusní metody, problémové metody, programovaná výuka, diagnostické a klasifikační metody a projektové metody,
- praktické – instruktáž (zácvik), koučinky (dlouhodobé usměrňování), mentoring (učení prostřednictvím zkušeného rádce), asistování, stáže, exkurze, workshopy, a další.

Nové metody

- V současnosti se v praxi objevují stále nově koncipované metody založené na nových poznatcích o procesu vyučování a učení.
- Metody se stávají výrazným know-how andragogické didaktiky a předmětem inovací ve vzdělávání.
- Ve stále větší míře jsou využívány prostředky ICT.

Metody transferu a facilitace

- **Metody transferu** – lektor „shora“ přenáší na účastníka vědomosti, dovednosti a návyky.
- **Metody facilitace** – lektor se spíše soustředí na podporu učebních aktivit a celého procesu učení účastníka.

Členění metod podle jejich podoby pomocí směrem k učení účastníka

Metody transferu

- Přednáška
- Seminář
- Dialogické metody
- Konzultace
- Exkurze
- Ověřování výsledků výuky

Metody facilitace

- Instruktáž
- Koučink
- Workshop
- Studijně-řešitelská činnost
- Výcviková forma
- E-learning

Členění didaktických metod podle vzdělávacích potřeb účastníků kurzů

Metody zaměřené na poznání problémů

- Metody přednášení
- Metody cvičení
a seminářů
- Diskuzní metody
- Situační metody
- Inscenační metody

Metody zaměřené na řešení problémů

- Výukové hry
- Systematické pozorování
- Přímý zácvik
- Metody funkčního
zařazení
- Exkurze a stáže

Popis některých metod

Přednáška

- Systematický, souvislý výklad problematiky, obsahuje úvod, jádro, důkazy, závěr.
- *Výhody*: pro teoreticky náročná témata, celistvější přehled problematiky, uplatnění preciznosti formulací, úsporná metoda pro sdělení velkého rozsahu utříděných poznatků.

Popis některých metod

Přednáška s diskuzí

- **podněcuje k diskusi:** některé problémy ponechány nedořešeny, provokuje zájem a snahu po objasnění některých nejasností;
- diskuze ve dvojí podobě (během přednášky nebo po přednášce, po sérii přednášek).

Popis některých metod

Cvičení

- smyslem je **opakování a procvičení** odpřednášené teoretické partie na konkrétních příkladech;
- cílem je osvojení si ověřeného postupu.

Seminář

- metoda zaměřená k **samostatné práci účastníků** s literárními prameny a k samostatnému vystupování před skupinou.

Popis některých metod

Diskuzní metody

- smyslem je projev **tvořivého úsilí** účastníků;
- kooperativní a koordinovaná činnost členů skupiny, v níž účastník napomáhá svými názory, zkušenostmi, dovednostmi k rozšíření daného úkolu.

Variety diskuzních metod I

Panelová diskuze

- diskuze mezi několika odborníky na určité téma, každý z nich se vyjadřuje k danému problému ze svého hlediska.

Pódiová diskuze

- varianta diskuze panelové;
- zdůrazňuje interdisciplinární přístup k problematice, umožňuje komplexní posouzení problematiky z nejdůležitějších aspektů.

Varianty diskuzních metod II

Řízená diskuze

- předmět diskuze je zvolen lektorem a předem oznámen účastníkům (připravují si svá diskuzní vystoupení).

Skupinové řešení problémů

- 3 až 6 členné skupiny řeší problém, v plénu vedoucí jednotlivých skupin přednesou návrhy řešení, pak se porovnávají jednotlivá řešení.

Popis některých metod

Situační metody

- jsou zaměřeny k vytvoření intelektuálních a praktických dovedností, pro hlubší a všestrannější uvažování o procesu řízení a rozhodování,
- **rozhodování** je volba určité alternativy činnosti nebo určité strategie jednání z množiny známých alternativ činností nebo jednání,
- **vstěpují** účastníkovi důležité **zásady chování**: naslouchat, uváženě klást otázky, hledat příčiny a podmínky vzniku situace, hledat bezprostřední i dlouhodobé důsledky svého rozhodování, při řešení problémů postupovat z širšího pohledu než jen z pohledu své specializace či funkce.

Varianty situačních metod I

Metoda incidentu

- předložen neúplný popis situace, pouhé některé projevy, které prozrazují kritický stav,
- účastníci jsou vybídnuti k dalším otázkám objasňujícím okolnosti daného případu.

Postupné seznamování s případem

- obsáhlejší případ je rozdělen na několik celků, oddílů.

Metoda došlé pošty

- okamžité rozhodování o úkolech, vzkazech, ...

Varianty situačních metod II

Rozborová situace

- analýza a řešení konkrétně popsaných případů, reálných případů,
- text končí otázkou nebo otázkami, které orientují další práci účastníků.

Konfliktní situace

- velmi krátký text, působí na účastníky svou okamžitostí a naléhavostí,
- účastníci ihned formulují svá řešení.

Popis některých metod

Inscenační metody

- účastníci **hrají osoby s různými funkcemi**, které vystupují v určené problémové situaci a mají svým improvizovaným jednáním reagovat vzájemně na sebe;
- cílem je nejen aktivní řešení situace, ale i poznání a ověření nejrůznějších variant řešení, pochopení motivace činů ostatních aktérů, posouzení oprávněnosti či nevhodnosti postupu jednotlivých účastníků.

Varianty inscenačních metod I

Jednoduchá strukturní inscenace

- účastníci dostávají charakteristiku výchozí situace a popis přidělené role;
- inscenace se hraje v jedné skupině, ostatní účastníci jsou pozorovatelé nebo diváci.

Mnohostranné hraní rolí

- inscenace probíhá ve všech skupinách současně;
- používá se v případech, kdy jde o problémy více zaměstnanců.

Varianty inscenačních metod II

Jednoduchá nestruturní inscenace

- spontánní inscenace, která řeší konkrétní případ a hraje se bez popisu rolí a charakteristiky výchozí situace;
- tzv. *substituční inscenace* = lektor sám hraje určitou roli a postupně vyzývá posluchače, aby s ním předvedli způsob jednání v dané konkrétní situaci.

Metody zaměřené na řešení problémů

Ekonomické (manažerské) hry

- je vytvořen **model podnikatelského subjektu**, jeho funkcí a činností a jeho bližšího či vzdálenějšího okolí;
- hra má určena pevná pravidla, která určují způsob řízení, rozhodování a herního postupu;
- varianty: **podnikové hry** (simulace rozhodování na úrovni vedení podniku) a **funkční hry** (napodobování funkce a formy rozhodování např. při řízení provozu, manipulaci s materiálem, hotovými výrobky, zásobování, odbytu, hospodaření s lidskými zdroji).

Metody zaměřené na řešení problémů

Systematické pozorování

- nový pracovník pozoruje práci zkušených pracovníků a všímá si důležitých prvků, znaků a okolností jejich práce;
- vždy musí být předem poučen, čeho si má všímat.

Přímý zácvik

- přímé, praktické zaučení do dané činnosti, při kterém je zaučovaný pracovník ve stálém a bezprostředním styku s tím, kdo jej má zaučovat (lektor, trenér, kouč, pracovník).

Metody funkčního zařazení (metoda rezerv, rotace zaměstnanců, prozatímního pověření, létající tým).

Metody zaměřené na řešení problémů

Exkurze

- cílem je naučit účastníky nebo nové pracovníky pozorovat, třídit a hodnotit pozorované skutečnosti, srovnávat pracovní podmínky v podnicích ...
- cíl může být: *poznávací* (jedná se o demonstrování) nebo *praktický* (upevnění nebo ověření vědomosti a dovednosti v přímé praktické činnosti).

Stáže

= krátkodobé studijní pobyty (stážista = pozorovatel).

Metody zaměřené na řešení problémů

Workshop

- forma vzdělávací aktivity, při které lektor připraví program tak, aby prostřednictvím různých technik (brainstorming, prioritizace, mentální mapy, zpětná vazba, aj.) účastníci pomocí vlastních zkušeností a znalostí došli k výstupu, který je pro ně užitečný a využitelný v jejich další práci, praxi.
- Lektor je při tom většinou v roli moderátora, facilitátora. Výstup workshopu se formuluje díky předem danému tématu a cíli workshopu.
- Workshop není vhodný pro úplné začátečníky, ale slouží pro další vzdělávání a prohlubování znalostí.

Metodika vzdělávání

- **Metodika vzdělávání** představuje souhrn postupů lektorů ve výuce. Tyto postupy by v oblasti vzdělávání dospělých měly respektovat zákonitosti a specifika učení účastníků výuky.

Otázky

- Charakterizujte rozdíl mezi cvičením a seminářem.
- Co je workshop, napište příklad vhodného použití této metody.

Mendelova
univerzita
v Brně

Provozně
ekonomická
fakulta

Děkuji za pozornost

Prezentace vznikla s podporou OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
CZ.1.07/1.3.00/19.0016 Inovace studia k výkonu specializovaných činností –
koordinace v oblasti ICT

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ